

ରଥ ଉପରେ ବଡ଼ ତଡ଼ାଉ ବେଶ

କୃଷ୍ଣପ୍ରିୟା ଦାସ

“ଦେବ ଦେବ ଜଗନ୍ନାଥ ସର୍ବରୂପ ପରାୟଣମ୍ ।
ଏକ ନିର୍ଗୁଣ ଭଗବାନ ସଗୁଣେ ବହୁଧା ସ୍ତଥା ॥”

ବ୍ୟକ୍ତ ଅବ୍ୟକ୍ତ ଏବଂ ବ୍ୟକ୍ତା ବ୍ୟକ୍ତ ସମସ୍ତ ପରିସ୍ଥିତିର ଉତ୍ତ୍ୱରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ପ୍ରତୀକାତ୍ମକ ବିଗ୍ରହ, ସ୍ୱରାଟ ରାଟ ବିଶ୍ୱସମ୍ରାଟ ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥ ! ନିର୍ଗୁଣ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଅସରନ୍ତି ତାପର ଭଣ୍ଡାର । ମହାମହିମ ପ୍ରଭୁ ରତ୍ନ ଗନ୍ଧିରାର ତଳା ବଇଁଠି ମାତି ପ୍ରତୀକାତ୍ମକ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଅଛନ୍ତି । ବିଶ୍ୱ ସମୁଦାୟରେ ପ୍ରତିମା ପୂଜନ ହେଉଥିବା ବେଳେ, ଏକମାତ୍ର ମର୍ତ୍ତ୍ୟବୈକୁଣ୍ଠ ଶ୍ରୀକ୍ଷେତ୍ର ଧାମରେ ସ୍ୱୟଂ ପ୍ରତୀକ ଭାବେ ବିରାଜମାନ ।

ତାଙ୍କ ନୀତି, ନିୟମ, ପୂଜାର୍ଚ୍ଚନା, ପର୍ବପର୍ବାଣି ଅନ୍ୟତ୍ର ବିରଳ । ଦିନମାନ ଚବିଶି ଘଣ୍ଟାରେ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ତତ୍ତ୍ୱଧାରୀତ ଅପୂର୍ବ ସାଜସଜ୍ଜାରେ ଚବିଶି ପ୍ରକାର ବେଶ ସେବକମାନଙ୍କ ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନରେ ହୋଇଥାନ୍ତି । ଦର୍ଶନାର୍ଥୀ ଭକ୍ତ ଯଦି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଚବିଶି ଘଣ୍ଟା ଏକାଗ୍ରତା ରଖି ଦର୍ଶନ କରେ, ବିଭୁକୃପା ମାଧ୍ୟମରେ ସୁନିଶ୍ଚିତ ଏହାର ବିବିଧତା ଓ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତା ଅନୁଭବ କରିପାରିବେ । ତା’ ନହୋଇଥିଲେ ଭକ୍ତ କଣରୁ ଏପରି ଭାବ ବିଭୋର ପଦାବଳୀ ଆସନ୍ତା କୋଉଠୁ ? ତାଙ୍କ ଦିବ୍ୟ ଦର୍ଶନରେ:

“ଚତୁର୍ବିଂଶତି ତତ୍ତ୍ୱକଥା । ଚବିଶି ବେଶର ବ୍ୟବସ୍ଥା ॥
କି ଦିବା ନିଶି ତୁ ମଗନ । ଚବିଶି ବେଶରେ ମଉନ ॥”

କେବଳ ଚବିଶି ବେଶ ଦର୍ଶନ ନୁହେଁ, ଏଥିରେ ଚତୁର୍ବିଂଶ ତତ୍ତ୍ୱର ମହାଗୁଡ଼ ରହସ୍ୟ ମଧ୍ୟ ରହିଛି । ଭବ୍ୟ ବେଶର ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ, ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ ଉପରେ ପର୍ଯ୍ୟବସିତ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପରିକଳ୍ପନା । ଚବିଶି ବେଶ, ଚବିଶି ଅବତାର । ଯେଉଁପ୍ରଭୁ ଗଜଠାରୁ ମୃଗୁଣୀର ଗୁହାରି

ଘେନା କରିଥିଲେ, ଘଣ୍ଟ ଘୋଡ଼ାଇ ରଖିଥିଲେ । ସାମାନ୍ୟ ଭରତୀୟା ପକ୍ଷୀ ଓ ତା’ର ଶାବକମାନଙ୍କୁ ସେ ଯେ କେତେବେଳେ କୋଉ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ କେଉଁ ତାପରେ କାହାକୁ ତାରିବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଯିବେ, ଏକଥା କିଏ କହିବ ? କିଏ ଦେବ ସେହି କଳ୍ପିତ ବେଶର ଉପମା ?

‘କିବା ଚବିଶି ଅବତାର । କଳ୍ପିତ ବେଶେ ତୋ ପ୍ରଚାର ॥
ନାହିଁ ସେ ବେଶର ଉପମା । ବାକ୍ୟ କେ ବର୍ଣ୍ଣିବ ମହିମା ॥

ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ଦୈନନ୍ଦିନ ନିତ୍ୟାଚାରକୁ ମନନ କଲେ ଏକ ମହାନ୍ ପରମ୍ପରା ଅନୁଭୂତ ହୁଏ । ଯାହାକି ପ୍ରତ୍ୟହ ବ୍ରାହ୍ମ ମୁହୂର୍ତ୍ତର ଦ୍ୱାରପତିଠା ଠାରୁ ଅୟମାରମ୍ଭ ହୋଇ ବଡ଼ସିଂହାର ଦେବନୀତି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । ସାହାଣ ମେଳା, ସୂର୍ଯ୍ୟପୂଜା, ଦ୍ୱାରପାଳ ପୂଜା, ଗୋପାଳ ବଲ୍ଲଭ, ସକାଳ ଧୂପ, ଭୋଗମଣ୍ଡପ, ମଧ୍ୟାହ୍ନ ଧୂପ, ମଇଲମ ଓ ବେଶ । ପରେ ମଧ୍ୟାହ୍ନ ବିରତି ପହୁଡ଼, ଦ୍ୱାରପତି, ସଂଧ୍ୟା ଆଳତୀ, ସଂଧ୍ୟା ଧୂପ, ଚନ୍ଦନଲାଗି, ବଡ଼ସିଂହାର,

ବଡ଼ସିଂହାରଭୋଗ ଓ ରାତ୍ର ପହୁଡ଼ । ଏହି ପହୁଡ଼ ନୀତି ଦୈନନ୍ଦିନ ନୀତି ମଧ୍ୟରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ । କାର୍ତ୍ତନକାରୀଙ୍କ ଭାବ ବିଭୋର ବାସ୍ତବ୍ୟ ପ୍ରେମ ପୂରିତ ପଦ... “ରଜନୀ ବହୁତ ଗଲେ, ମେରେୟାରେ...” ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ରାତ୍ରୀ ଅନେକ ହେବାର ଆଭାସ ଦେଇ... ଭୋଜନ, ଶୟନକୁ ଶୀଘ୍ର ବିଜେ କରିବାକୁ ଅନୁନୟନ ବିନୟ ଅନୁରୋଧ ।

ଲୀଳା ବିଧୂତ କଲେବର । ଭକ୍ତର ସମସ୍ତ ଇଚ୍ଛାକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣମାତ୍ରାରେ ଅଙ୍ଗୀକାର କରି, ବ୍ରହ୍ମରେ ରୂପ କଳ୍ପନା ନାସ୍ତି ହେଲେ ମଧ୍ୟ, ସୁନ୍ଦର ବେଶ ବିନ୍ୟାସ, ହୃଦୟସ୍ପର୍ଶୀ ସିଙ୍ଗାର ସମ୍ପାଦନାରେ ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପୂର୍ଣ୍ଣତାରେ ପ୍ରତିଭାତ ହୁଅନ୍ତି ଏବଂ ସମସ୍ତ ଭବ୍ୟ ବେଶକୁ ସ୍ୱୀକାରୀ କୁଶଳୀ ସିଦ୍ଧହସ୍ତ ସେବକମାନଙ୍କୁ ସୌଭାଗ୍ୟ ବଞ୍ଚନ କରିଥାନ୍ତି । ସେବାକାରୀମାନଙ୍କ ସମ୍ପୃକ୍ତି ବାସ୍ତବରେ ତାପୂର୍ଣ୍ଣପୂର୍ଣ୍ଣ । ଯେତେବେଳେ ଯେଉଁ ତୀର୍ଥରେ ଯେଉଁ ରୂପରେ ସଜାଇବା କଥା ସଜାଇ ଦିଅନ୍ତି । ନା’ ଭଗବାନ ସ୍ୱୟଂ ସେହି ସେହି ରୂପରେ ଆବିର୍ଭାବ ହୋଇଯାଆନ୍ତି, ଭାବିଲେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଅନୁଭୂତ ହୁଏ ।’ ସୁନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବେଶ ସମ୍ବାର ମଧ୍ୟରୁ ଅନ୍ୟତମ ଆକର୍ଷଣୀୟ ବେଶ କହିଲେ ସୁନା ବେଶକୁ ବୁଝାଏ । ସମସ୍ତ ବେଶ ମାଧୁର୍ଯ୍ୟମୟ ଅନୁଭୂତ ହେଉଥିବା ସ୍ଥଳେ, କେବଳ ସୁନାବେଶ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରାବଲ୍ୟରେ ପରିଚ୍ଛନ୍ନ । ବର ବରେଣ୍ୟ ବରଦ ବିଶ୍ୱ ସମ୍ରାଟ ରାଜରାଜେଶ୍ୱର ବେଶରେ ଅଧିଷ୍ଠିତ । ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ସମ୍ମାନସ୍ପଦ ରାଷ୍ଟ୍ର ଦେବତା ଭାବେ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ନିହିତ ।

ସେବା ନିର୍ବାହର ଭୂୟସୀ ଐତିହାସିକ ତଥ୍ୟକୁ ଅନୁଧ୍ୟାନ କଲେ ଜଣାଯାଏ, ଦ୍ୱିତୀୟ ଅନଙ୍ଗ ଭୀମ ଦେବ (୧୨୧୧-୧୨୩୮) ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ ଉତ୍କଳ ସମ୍ରାଟର ମାନ୍ୟତା ଦେଇ ନିଜକୁ ଜଣେ ସେବକ କହି ସମର୍ପିତ ହୋଇଥିଲେ । ତାଙ୍କ ସୁଯୋଗ୍ୟ ସନ୍ତାନ ଲାଙ୍ଗୁଳା ନରସିଂହ ଦେବ (୧୨୩୮-୧୨୬୪) ମଧ୍ୟ ନିଜକୁ ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ପୁତ୍ର ବୋଲି ପ୍ରଚାର କରି ପିତୃଜ୍ଞାନରେ ସେବା କାର୍ଯ୍ୟ ପରିଚାଳନା କରାଉ ଥିଲେ । ତୃତୀୟ ଭାନୁ ଦେବ ଗଙ୍ଗବଂଶୀ ରାଜା (୧୩୦୮- ୧୩୨୮) ନୀଳାଦ୍ରି ବିହାରୀଙ୍କୁ ଉତ୍କଳର ମଉଡ଼ମଣି ରାଜାଧିରାଜ ଜ୍ଞାନରେ ଅଙ୍କଗଣନା ଆରମ୍ଭ କରାଇ ଥିଲେ । ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶୀ ରାଜତ୍ୱ କାଳରେ କପିଳେନ୍ଦ୍ର ଦେବ (୧୪୩୫-୧୪୬୬) ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ଜାତୀୟ ଦେବତା, ସାର୍ବଭୌମ ଶାସକ ଭାବେ ଉଦ୍‌ଘୋଷଣା ଦେଇ ନିଜକୁ ସେବକ ଭାବରେ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିଥିଲେ ।

ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥ ଏକ ଦୀରବୀୟ ବିଗ୍ରହ ନୁହନ୍ତି, ଓଡ଼ିଆ ଜାତିର ନିରବଚ୍ଛିନ୍ନ ଇତିହାସର ଗନ୍ତାଘର, ଏହା ସର୍ବଜନବିଦିତ । ଯେଉଁ

ମହିମା ମନ୍ତ୍ରଣରେ ଥର ହର ହୋଇ ଇଂରେଜ ଶାସନଠାରୁ ମୋଗଲ ଶାସକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପଛଘୁଞ୍ଚା ଦେବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ । ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ତତ୍ତ୍ୱକୁ କିଏ ବା କହିପାରିବ ? କେବଳ ଆଲୋଚନା ପର୍ଯ୍ୟାଲୋଚନାରେ ଆତ୍ମାନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରିବା କଥା ।

ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ସ୍ୱରୂପ ଖୋଜିବା ଅର୍ଥ- କୁହୁଡ଼ିରେ ପହଞ୍ଚିବା । ଐତିହାସିକ ବିବରଣୀକୁ ମଧ୍ୟ ଆସ୍ଥା ସ୍ଥାପନ କରି ସ୍ୱରୂପ ନିର୍ଣ୍ଣୟ, ଆନୁମାନିକ ଓ ସଂଶୟାତ୍ମକ ଅଟେ ।

‘ପୁରାଣ ସମର୍ଥତ ତଥ୍ୟାନୁସାରେ- ଶ୍ରୀବିଗ୍ରହ ନିର୍ମାଣ ଅବ୍ୟାହତ ଥିବାବେଳେ, ପାଟ ମହାଦେଇଙ୍କ ଅହେତୁକ ଶଙ୍କା ଏବଂ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମୟ ପୂର୍ବରୁ ଦ୍ୱାର ଉନ୍ମୁକ୍ତ, ଅସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଗ୍ରହ ଉଦ୍‌ଭାସିତ । ରାଜା ଓ ରାଣୀଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ସଂକଳ୍ପ, ଆତ୍ମଗ୍ଲାନି, ଏସବୁ ମାୟା କାହାର ? ପୁନଶ୍ଚ ମହାଶୂନ୍ୟରୁ ଆତ୍ମବାଣୀ- ‘ହେ ରାଜ ଦମ୍ପତି... ! ବ୍ରହ୍ମଙ୍କ ଅବୟବ ପରିକଳ୍ପନା ଏକ ଉଦ୍‌ଭଟ ଚିନ୍ତାଧାରା । ସମ୍ବୁଦ୍ଧରେ ଯାହା ଦେଖୁଛ ତାହାହିଁ ସତ୍ୟ । ମୋ ଇଚ୍ଛାରେ ମୁଁ ଗଠିତ, ସ୍ୱୟଂ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତୀକ ! ତଥାପି ଯଦି ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ମନେ ହେଉଛି... ଆବଶ୍ୟକ ପୂରଣ ପାଇଁ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଭରଣ ଦେଇ ସଜାଇ ପାର । କଳ୍ପନାନୁଯାୟୀ, ହସ୍ତ, ପଦ ଇତ୍ୟାଦି... ତୁମ ଇଚ୍ଛା ମୁତାବକ... ଯେଉଁ ବେଶ ଚାହିଁବ, ମୁଁ ସେହି ବେଶରେ ଦର୍ଶନ ଦେବି... ।’

ରାଜା ଓ ରାଣୀ କୃତ୍ୟ କୃତ୍ୟ ଭାବରେ ନିଜର ଭ୍ରମ ସଂଶୋଧନ କରି ଶ୍ରୀବିଗ୍ରହମାନଙ୍କୁ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ହସ୍ତ, ପଦରେ ଆବୃତ୍ତ କରାଇବା ସହ ବିଭିନ୍ନ ରତ୍ନାଳଙ୍କାର ବିମଣ୍ଡିତ, ସଜାଇବା କାର୍ଯ୍ୟ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ । ରାଜା ଇନ୍ଦ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନଙ୍କ କୃତ ବେଶ ହେତୁ, ଏହାକୁ ‘ରାଜବେଶ’ ବୋଲି ଆଖ୍ୟା ଦିଆଯାଇଛି । ପରେ ପରେ ଆଲୋଚ୍ୟ ସୁନାବେଶର ସୃଷ୍ଟି ବୋଲି ଅନୁମାନ କରାଯାଏ ।

ବାରମାସରେ ଡେଇଁ ଯାତ୍ରା ମଧ୍ୟରୁ ସର୍ବ ସୁଦୀର୍ଘ ଯାତ୍ରା ହେଉଛି ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାର ସ୍ନାନଯାତ୍ରାଠାରୁ ଆଷାଢ଼ ଶେଷର ନୀଳାଦ୍ରି ବିଜେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । ପ୍ରାୟ ମାସାଧିକ ଶାବରାୟିତ ସରଳ ନିରାତମ୍ବର ଉପାସନା ସମାପ୍ତି ହୁଏ ଆଷାଢ଼ ଶୁକ୍ଳ ବଡ଼ ଏକାଦଶୀ ସୁନା ବେଶରେ । ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ସୁନାବେଶ ଦର୍ଶନକୁ ଚଉଦ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡର ପ୍ରତୀକ୍ଷା, ଯାହାକି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉପଭୋଗ୍ୟ ଓ ଅନ୍ୟତମ ଆକର୍ଷଣ ।

ସୁନାବେଶର ଅନ୍ୟନାମ ‘ବଡ଼ତଡ଼ାଉ’ ବେଶ । ଖ୍ରୀ.୧୪୬୦ରେ ରାଜା କପିଳେନ୍ଦ୍ର ଦେବ ଦିଗ୍‌ବିଜୟ କାମନାରେ

ଜୟଦୁର୍ଗାଙ୍କୁ ଆରାଧନା କରି ସିଦ୍ଧି ଲାଭ କଲେ । ଦେବୀ ପ୍ରସନ୍ନ ଚିତ୍ତରେ ବିଜୟ ଖଡ୍ଗ ଓ ଜୟ ଶଂଖ ପ୍ରଦାନ କରି ଦିଗ୍ ଯାତ୍ରାକୁ ପ୍ରେରଣ କରନ୍ତେ, ଅକ୍ଳେଶରେ ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟ ଜୟ କରି, ରାଜନ୍ୟବର୍ଗଙ୍କ ଭେଟିଦ୍ରବ୍ୟ ବିପୁଳ ଧନ, ରତ୍ନ ଯାହାକି ୧୬ଟି ହସ୍ତୀ ପୃଷ୍ଠରେ ବୋଝେଇ କରି ଜୟ ଶଙ୍ଖ ବଜେଇ ଶ୍ରୀକ୍ଷେତ୍ରକୁ ପତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇଥିଲେ ।

ଲୋଭମୁକ୍ତ ରାଜା... ଏ ବିଜୟ ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ବିଜୟ ମାନି, ଆଣିଥିବା ସମସ୍ତ ରତ୍ନସମ୍ପଦ ପ୍ରଭୁଙ୍କୁ ସମର୍ପି, କିପରି ତାହା ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗ ଲାଗି କରାଯିବ ତା'ର ଉପାୟମାନ ରାଜଗୁରୁ ବଡ଼ତଡ଼ାଉ ମହାଶୟଙ୍କ ଉପରେ ନ୍ୟସ୍ତ କରନ୍ତେ, ଶାଢ଼ୀବନ୍ଧା ବଡ଼ତଡ଼ାଉ ସେବକ ଏକ ସୁନ୍ଦର ମନ୍ତବ୍ୟ ଦେଇ ଜଣାଇଲେ—

ଛାମୁ... ! ରତ୍ନ ଗନ୍ଧିରା ରତ୍ନସିଂହାସନ ଉପରେ ବର୍ଷସାରା ଅନେକ ବେଶ ଜୀଉମାନଙ୍କର ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେଉଛି କିନ୍ତୁ ସବୁବର୍ଗର ଲୋକେ ସବୁବେଳେ ଦର୍ଶନ କରିବା ସମ୍ଭବ ହେଉନାହିଁ । ଏଣୁ ରଥଯାତ୍ରାର ଅନ୍ତିମ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ସିଂହଦ୍ୱାର ଆଗରେ ଦକ୍ଷିଣାଭିମୁଖୀ ରଥ ଉପରେ ବଡ଼ ଏକାଦଶୀ ଦିନ ଯଦି ତ୍ରିମୂର୍ତ୍ତିଙ୍କୁ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ବେଶରେ ସଜେଇ ଦିଆଯାଆନ୍ତା, ବିଶ୍ୱ ସମୁଦାୟଙ୍କ ଉପଭୋଗ୍ୟ ହୋଇପାରନ୍ତା । ସବୁ ଶ୍ରେଣୀର ଭକ୍ତ ଦର୍ଶନ କରିପାରନ୍ତେ ।

ଦେଶ ବିଦେଶରୁ କୁଶଳୀ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣକାରମାନଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରି, ସର୍ବପ୍ରଥମେ ଆରମ୍ଭ କରାଗଲା ‘ବଡ଼ତଡ଼ାଉ’ ନାମକ ଏକ ସୁରମ୍ୟ କଣ୍ଠିମାଳ । ତା’ପରେ ଶ୍ରୀଭୁଜ ଶୋଭିତ ଶଙ୍ଖ, ଚକ୍ର, ହଳ, ମୂଷଳ, ମୁକୁଟ, ପଦକ, ପଦମଲ୍ଲବ, ବାଜୁ, ବାହୁଟି, ବଳା, ଜାଲିତଡ଼ାଉ, କାନ୍ତିକବର, ମେଖଳା ଇତ୍ୟାଦି—୧୩୮ କିସମର ରତ୍ନଖଚିତ ଅଳଙ୍କାର । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟରେ ଠାକୁରମାନେ ରତ୍ନ ଆଭୂଷଣରେ ଭୂଷିତ ହୋଇ, ତିନିରଥର ପ୍ରାଣ କେନ୍ଦ୍ରରେ ବିରାଜି ଉଠିଥିଲେ ।

ମତାନ୍ତରେ... ‘ତଡ଼ାଉ’ କହିଲେ ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ସେବା ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ସେବକ ବିଶେଷଙ୍କୁ ବୁଝାଏ । କେଉଁ କେଉଁ ବେଶରେ କେତେ କେତେ ଅଳଙ୍କାର ଲାଗିବ ଏ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଜ୍ଞାନ ସେହିମାନଙ୍କଠାରେ ନିହିତ । ତାଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦାରଣ ଅନୁସାରେ ଭଣ୍ଡାର ମେକାପ ପର୍ଯ୍ୟାୟ ପରିମାଣର ବହୁମୂଲ୍ୟ ରତ୍ନାଳଙ୍କାର ଭଣ୍ଡାର ମଧ୍ୟରୁ ଗଣତିକରି ବଜାଇଥାନ୍ତି । ସିଂହାରୀ ଖଣ୍ଡୁଆଶାଢ଼ୀ କରାଇବା ପରେ, ଶ୍ରୀଜଗନ୍ନାଥ ଓ ବଳଭଦ୍ରଙ୍କ ଶ୍ରୀହସ୍ତରେ ନେତପିଟା ହୁଏ । ବସ୍ତ୍ର ଭୂଷଣ ଉପରେ ଖଞ୍ଜାଯାଏ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଳଙ୍କାର । ହସ୍ତ, ପଦ, ଆୟୁଧାଦିରେ ରାମ, ଜଗନ୍ନାଥ ସୁସଜ୍ଜିତ ହେଉଥିବା ବେଳେ, ଦେବୀ

ସୁଭଦ୍ରାଙ୍କର ହସ୍ତପଦ ଯୋଚିତ ନଥାଏ, ମାତ୍ର ତ୍ରିମୂର୍ତ୍ତିଙ୍କ ଶ୍ରୀମୁଖ ସିଙ୍ଗାର ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାର । ଜୀଉମାନଙ୍କ କପାଳ ତୁମ୍ଭିତ ଅଳଙ୍କା ପାଟି, ଚୂର୍ଣ୍ଣକୁନ୍ତଳର ଭ୍ରମ ସୃଷ୍ଟି କରୁଥିବା ଅଗସ୍ତି ଫୁଲର କଳିକା ସଦୃଶ୍ୟ ସୁଦିବ୍ୟ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଳଙ୍କାର । ତିନି ଠାକୁରଙ୍କ ରଥଚକ ଅନୁପାତରେ ଯଥାକ୍ରମେ—୧୬, ୧୪, ୧୨ ସଂଖ୍ୟକ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣକମଳ ବେଷ୍ଟନ କରାଯାଇଥାଏ । ତା’ପରେ ବୋଲା ଶାଢ଼ୀର ଭାଙ୍ଗ ମଣ୍ଡଣୀ କରାଇ ଆଡକାନି (ସୁନାକ୍ଳିପ) ଲଗାଯାଏ ଯାହାକି ଶିର ଓ ପୃଷ୍ଠଭାଗକୁ ସୁଦୃଢ଼ କରି ରଖିପାରିବ । ମସ୍ତକ ମଣ୍ଡିତ ହୋଇ ଝଲସୀ ଉଠେ କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ ଭରା ବିଦ୍ୟାତିଦିନ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣକିରୀଟ, ତୁଳରେ ସୁବର୍ଣ୍ଣର ମୟୂର ଚନ୍ଦ୍ରିକା, ମଧ୍ୟଭାଗରେ କିରୀଟ ଚିହ୍ନ । ଚନ୍ଦ୍ରସୂର୍ଯ୍ୟ, ସୁନାପାତର ଧାର ରାହୁରେଖା, ସୁନାଘ୍ନ କପାଳରେ ସୁନାଚିତା । ଚିତାକୁ ବେଷ୍ଟନ କରି ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ପୁଣ୍ଡରିକ ଚିହ୍ନକ ସଦୃଶ୍ୟ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଳଙ୍କାର । କେବଳ ଦେବୀ ସୁଭଦ୍ରାଙ୍କ କର୍ଣ୍ଣ ଯୁଗଳରେ ‘ତଡ଼କି’ ନାମକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଆଭୂଷଣ ଖଞ୍ଜାଯାଇଥାଏ । ତିନି ବିଗ୍ରହଙ୍କ କର୍ଣ୍ଣରେ ତିନିହଳ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣକୁଣ୍ଡଳ, ତା’ଉପରେ ଓଡ଼ିଆଣୀ ନାମକ ଚନ୍ଦ୍ରହାର, ଅଣ୍ଟାରେ ଗୋଠ ବା କଟିମେଖଳା । ଗଳାରେ ବାହାଡ଼ାମାଳି, ଡାବିଜମାଳି, ହରିଡ଼ାମାଳି, କଦମ୍ବମାଳି, ବ୍ୟାଘ୍ରନଖ, ସେବତାମାଳି ଇତ୍ୟାଦି ଲାଗି କରାଇବା ପରେ ପୁଷ୍ପ ନିର୍ମିତ ନାକୁଆସୀ, ଝୁମ୍ପା, ଅଧର ତୁମ୍ଭିତ ମାଳା, ତୁଳସୀ ଧଣ୍ଡା ଲମ୍ବାଇ ସେବାୟତମାନେ ତୁଟି ମାର୍ଜନା ପାଇଁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରି, ଆଭୁମ ପ୍ରଣତି ଜ୍ଞାପନ ସହ ଭବ୍ୟସିଙ୍ଗାର ‘ବଡ଼ତଡ଼ାଉ’ ବେଶକୁ ସାଙ୍ଗ କରିଥାନ୍ତି ।

କେବଳ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ କିରୀଟ ବିମଣ୍ଡିତ ଅସ୍ତରାଜ ସୁଦର୍ଶନଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ମନେହୁଏ ସେ’ ଯେପରି ଜାଗ୍ରତ ପ୍ରହରୀଭାବେ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଆଜ୍ଞାକୁ ଅପେକ୍ଷା କରିଅଛନ୍ତି । ସଂସାରର ସମସ୍ତ ପାପ, ତାପକୁ ସହସ୍ରକିରଣ ଜ୍ୱାଳାରେ ଜାଳିଦେଇ, ସକ୍ଷମାନଙ୍କୁ ସୁରକ୍ଷା ଯୋଗାଇଦେବାକୁ ।

ଦିବ୍ୟଦ୍ରଷ୍ଟାମାନେ ସମର୍ପଣର ମହାମନ୍ତରେ ସର୍ବହରା ପଣକୁ ଆପଣେଇ, କାନ୍ତକବିଙ୍କ ଭାଷାରେ— ସଂତାପିତ ପ୍ରାଣକୁ ଶାନ୍ତନା ଦେଇ କହୁଥାନ୍ତି—

“ସମର୍ପି ତୋହରିଠାରେ ମୋର ଯାହାକିଛି
ସର୍ବହରା ନାମ ଆପେ ବାଛି ମୁଁ ନେଇଛି
ପ୍ରଭୁ ହେ... ସେହି ଆଶ୍ୱଧରି,
ସକଳ ସଂତାପଯାକ ଦେଇଛି ପାଶୋରୀ ।”

ଗଜପତି ନଗର
ମୈଥିଳୀ ନିବାସ, ୫୮, ପୁରୀ-୨